

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Біла Світлана, Мазурчак Лідія

**Сторітелінг при вивченні історії у закладах
загальної та фахової передвищої освіти**

Навчально-методичний посібник

Дрогобич, 2024

*Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 11 від 28 листопада 2024 р.)*

Рецензенти:

Стецик Юрій Орестович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Варениця Ольга Григорівна, вчитель історії Бориславського ЗЗСО І-ІІІ ступенів № 4 імені С. Коваліва Бориславської міської ради.

Відповідальний за випуск:

Петречко О.М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін факультету історії, педагогіки та психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Біла Світлана, Мазурчак Лідія

Сторітелінг при вивченні історії у закладах загальної та фахової передвищої як освіти : навчально-методичний посібник. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024. 26 с.

Навчально-методичний посібник підготовлений відповідно до робочої програми з дисципліни «Шкільний курс історії та методика його навчання», затвердженої науково-методичною радою ДДПУ імені Івана Франка (протокол № 4 від 16.04.2024 р.).

У посібнику висвітлено суть методичного прийому сторітелінгу та особливості його використання у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти. Подано список літератури, що значною мірою допоможе зорієнтуватися в історіографії проблеми. Посібник містить додатки – приклади сторітелінгу і завдань для учнів та студентів.

Рекомендований для здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта), а також для вчителів і викладачів історії закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти.

Зміст

Вступ.....	4
Сторітелінг як метод вивчення історії у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.....	6
Література.....	12
Додаток 1.....	14
Додаток 2.....	19
Додаток 3.....	23
Додаток 4.....	25

ВСТУП

Навчально-методичний посібник «Сторітелінг при вивченні історії у закладах загальної та фахової передвищої освіти» укладений для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта). Його використання буде ефективним при вивченні таких дисциплін, як «Шкільний курс історії та методика його навчання» і «Методика викладання історичних та громадянознавчих дисциплін у закладах фахової передвищої освіти». Ці дисципліни формують у студентів професійні здатності ефективно та якісно реалізовувати освітній процес у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти, зокрема такі важливі компетентності, як:

- здатність здійснювати аналіз педагогічної діяльності вчителя та викладача, формувати власний стиль професійної діяльності.
- здатність фахово здійснювати педагогічну діяльність у закладах освіти, володіти формами і методами та інноваційними освітніми технологіями навчання.
- здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі¹.

Посібник розроблено в рамках угод про співпрацю Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Бориславського закладу загальної середньої освіти I–III ступенів № 4 імені С. Коваліва Бориславської міської ради № 01/10/24 та № 02/10/24 від 9 жовтня 2024 року, які передбачають участь у спільних науково-педагогічних проєктах.

Метою посібника є надання студентам методичних порад, як ефективно застосовувати метод сторітелінгу у закладах освіти. Розроблені у посібнику методичні рекомендації використання «мистецтва розповіді» рекомендується застосовувати також вчителям та викладачам історичних дисциплін у практичній діяльності.

¹ Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія та громадянська освіта) другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. URL: <https://dspu.edu.ua/infopackstud/fakultet-istoriyi-pedagogiky-ta-psyxologiyi-2024-rik/>

Посібник укладено відповідно до робочої програми дисципліни «Шкільний курс історії та методика його навчання», затвердженої науково-методичною радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 16.04.2024 р.).

СТОРИТЕЛІНГ ЯК МЕТОД ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Технологічний прогрес, масове використання підлітками та дітьми гаджетів зумовлюють кардинальні зміни класичних методів навчання історії. Щоб повернути щирий інтерес учнів до історії як науки та навчального предмету потрібно або використовувати новітні цифрові технології, або звернутися безпосередньо до світу дитини. Якщо цифровізацію та гейміфікацію освітнього процесу можна здійснити за допомогою різноманітних сайтів, додатків та платформ, то звернення дитини обличчям до минулого відбувається лише через використання методу сторітелінгу, тобто створення історій вчителем та учнями. Варто відзначити, така практика не є новою, вона активно використовується у закладах дошкільної освіти та у початковій Новій українській школі. Водночас ця техніка може добре спрацювати і в роботі зі школярам середнього та старшого віку, студентами закладів фахової передвищої освіти.

Що таке сторітелінг? У перекладі з англійської мови – *storytelling* – це «розповідь історій, написання оповідань» [1]. В основі цього методичного прийому – побудова сюжетних розповідей (історій), які сприймає чи має сприйняти аудиторія, тобто учні.

Прикметно, що сторітелінг зародився в Сполучених Штатах Америки як властиво літературний метод, як мистецтво створення історій. Сценарист Роберту Маккі у 1983 році прочитав перший семінар на тему «Story». Уже за кілька років, (1989) ірландський філософ Кіран Еган почав роздумувати над місцем історій у освітньому процесі у праці «Навчання як сторітелінг». Дослідник звернув увагу на те, що створення історій можна використовувати в початковій школі як цілком самобутній підхід до організації навчання. На початку XXI століття американська історикиня Маргарет Россістер опублікувала розвідку про сторітелінг як освітній метод «Розповідь та оповідь у викладанні та навчанні дорослих» [15, 301].

Сучасні дидакти розглядають сторітелінг як опис подій за допомогою розповіді з використанням певного візуалу – картинок, мемів, коміксів, фотографій, відеокліпів [6, 154]. О. Деркачова підкреслює, що прийом сторітелінгу сприяє реалізації концепції Нової української школи (НУШ). Він виступає як сучасна комунікаційна технологія, що формує соціальні та громадянські компетентності учнів, а також підприємливість [10].

Київська дослідниця Неллі Бондаренко виділяє такі основні функції сторітелінгу:

- мотиваційну (надихає на новий проєкт, ініціативу);
- об'єднувальну (слугує інструментом розвитку дружніх стосунків, колективної культури, спільної ідентичності);
- комунікаційну (підвищує ефективність спілкування),
- впливу (урізноманітнює мотивацію, зміцнює авторитет лідера, формує суспільно корисні переконання),
- утилітарну (спрощує доведення завдання чи проєкту) [4, 133].

За способом створення сторітелінг поділяється на активний і пасивний [13, 168]. Ключовим тут є запитання: як і ким створюються історії? Класичним прикладом активного сторітелінгу є створення історії. У такому випадку діти розвивають сюжет разом з вчителем [13, 168]. Функція вчителя – скеровувати історію в необхідному руслі. Пасивний сторітелінг передбачає, що оповідач (вчитель чи учень) розповідає підготовлену заздалегідь історію, а слухачі сприймають її, задають запитання чи відповідають на них [15, 303]. Активний сторітелінг добре підходить для закріплення матеріалу, а його пасивну форму можна застосувати на уроках вивчення нового матеріалу та практичних заняттях [11, 372]. Приклад застосування пасивного сторітелінгу вміщено в Додатку 1.

Як створити історію? В основу історії можна покласти реальну цікаву подію. Інші складові розповіді відображені на схемі.

Важливо, щоб сюжет розповіді був логічно спроектований. Основне завдання оповідача – зробити слухача безпосереднім учасником історії. Персонаж історії має бути наділений рисами характеру, зовнішністю, мати ім'я. Він може бути вигаданим або реальним. Варто дотримуватися невеликого обсягу, оскільки лонгріди (великі тексти) важко сприймаються не лише дітьми, а й дорослими [4, 134].

Тепер ключовим є запитання: звідки вчителю брати джерела для своїх історій? Відповідь можна відобразити такою схемою:

Дієвими засобами створення сторітелінгів є візуальні джерела, серед них: комікси, меми, фотографії, картини, плакати, карикатури, а також цифрові технології (скрайбінг, штучний інтелект (ШІ), графічні редактори). Доцільно відзначити особливу роль штучного інтелекту, який може стати дієвим інструментом сторітелінгу. Для того, щоб учні та студенти створили повний і правдивий текст за допомогою ШІ, їм потрібно добре володіти інформацією про історичну добу, умови проживання людей. Все це необхідно враховувати при формуванні запиту. Створені історії здобувачі освіти можуть презентувати одне одному під час заняття, знаходити неточності, диференційовувати факти і судження, рефлексувати [7, 136]. Приклад історій, створеної штучним інтелектом, вміщено у Додатку 2.

Загалом сторітелінг завжди є універсальним, інтерактивним, гнучким. Він стимулює та розвиває уяву, збагачує новими знаннями, урізноманітнює освітній процес. Спершу вчитель повинен підібрати матеріал за темою уроку, співвіднести його з метою заняття. Крім того, важливо продумати або самостійно вигадати сюжет відповідно до вікової категорії учнів з обов'язковою інтригою, яка буде тримати до кінця уроку [14, 168].

Класичний алгоритм застосування сторітелінгу можна зобразити у формі такої схеми.

Безпосередньо на уроках історії можна попросити учнів та студентів поставити себе на місце відомих історичних персонажів та подумати над варіантами важливих рішень, які вплинули на хід української чи світової історії [8, 163]. Також цей метод допоможе краще орієнтуватися у складних політичних процесах та питаннях соціально-економічного характеру [9, 11].

Учні 5–6-х класів на уроках історії можна зацікавити розповідями з життя їхніх родин, які розповідали бабуся чи дідусь. Така розповідь може будуватися і на використанні фотографій з сімейного альбому. Також доречно вибудовувати історії на основі ілюстрацій (виконаних особисто дітьми чи поданих у підручнику) [5, 190].

Сторітелінг дає змогу пробудити інтерес до історії навіть у старшокласників і студентів фахової передвищої освіти. Історичні процеси новітньої історії здобувачі освіти можуть пізнати крізь призму свого досвіду. Вони мають можливість ділитися власним досвідом та переживаннями, наприклад, під час вивчення подій сучасної російсько-української війни. Також учні можуть розповідати історії своїх батьків у контексті подій Революції Гідності чи Помаранчевої Революції. Вчитель може теж розповісти власні історії пережитого або про непересічних українців та українок, політичних та культурних діячів (В'ячеслав Чорновіл, Георгій Гонгадзе, Валерій Залужний, Руслана Лижичко, Олександр Усик, Ірина Фаріон) [13, 167–168].

Сторітелінг доцільно поєднувати з методом усної історії. За допомогою наративного, вільного інтерв'ю здобувачі освіти можуть отримати історії безпосередньо від очевидців чи учасників важливих подій сучасності. Таке поєднання доцільно використовувати під час організації та проведення дослідницької діяльності учнів та студентів, а також на практичних заняттях при вивченні тем з історії повсякдення, життя людей в умовах війни і т.д. [3, 189].

Використання сторітелінгу не обмежується традиційним, очним навчанням. Змішане навчання також допускає формат історій у режимі онлайн-взаємодії, тобто цифровий сторітелінг. В його основі – переведення історій у

цифровий формат, а також створення візуального контенту, який може деталізувати історію або наштовхнути учнів та студентів на його створення [12, 379]. Безліч додатків та сервісів дають можливість візуалізувати історію чи тему уроку за допомогою коміксу, скрайбінгу, мему і т. д. Окрім того, учні та студенти можуть створювати сторітелінг опрацьовуючи певний візуал (Додаток 3, 4). Так, сучасні інформаційні технології і платформи, такі як YouTube, TikTok, Creaza, Comic Life, Canva, Quizlet, Thinglink, Flipgrid, лише сприяють створенню якісного контенту й оформленню сторітелінгу. В доповнення до них доцільно використовувати мозковий штурм, рольові та ділові ігри [2, 162].

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо-український словник. URL: <https://vocabulary.com.ua/vocabulary/storytelling>
2. Башкір О. І. Онлайнві застосунки сторітелінгу як методу навчання // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20– 21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. – С. 160–163
3. Біла С., Негура І. Усні спогади як інструмент вивчення історії повсякденності у закладах загальної середньої освіти. // Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія / ред. кол. Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 7/49. – С. 184–205
4. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання / Н. Бондаренко // Молодь і ринок. – 2019. – № 7. – С. 130–135.
5. Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ / Г. М. Гич // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2015. – № 4. – С. 188–191
6. Деркачова О. С. Мистецтво сторітелінгу у професійній підготовці майбутніх вчителів // Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр. 2022. № 5. – С. 151–157.
7. Кушнерова С. Штучний інтелект як прийом розвитку критичного мислення на уроках історії. // Педагогічний вісник: науково-методологічний журнал. – 2024. – Вип. 1(64). – С 134–138
8. Мазурок М., Саприкіна О. Сторітелінг як ефективний інструмент формування комунікативної компетентності здобувачів освіти Нової української школи // Молодь і ринок 2022. № 1/199 – С. 160–165
9. Маринченко Г. Сторітеллінг як інноваційний метод в українській педагогіці та його використання на уроках історії / Г. Маринченко // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін : науково-педагогічний журнал / МОН України, СумДПУ імені А. С. Макаренка ; [за заг. ред. О. В. Михайличенко]. – Суми : СумДУ імені А. С. Макаренка, 2019. – № 7. – С. 10–13

10. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
11. Панченко В.І. Використання сторітелінгу на уроках географії // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки», № 35 (січень, 2024). – С. 371–375
12. Салюк Б. Цифровий сторітелінг у навчанні англійської мови здобувачів вищої освіти / Богдана Салюк, Ірина Школа // Наукові записки БДПУ. Сер.: Педагогічні науки. – 2022. – Вип. 2. – С.375–384.
13. Скакальська І. Сторітелінг під час вивчення історії в 10-11 класах. // Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. – С. 166–172
14. Табакова Г. Сторітелінг як засіб активізації пізнавальної активності учнів у сучасному освітньому просторі / Г. Табакова, М. Пелагейченко // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2023. – Вип.1. – С. 165–172.
15. Удич З. І. Сторітеллінг (storytelling) у підготовці майбутніх учителів інклюзивних класів / З. І. Удич // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2018. – Вип. 151(1). – С. 301–306.

ДОДАТОК 1

Поданий приклад готової авторської історії можна використовувати на уроках історії у 5-му класі та годинах спілкування під час вивчення та обговорення теми «День злуки».

На Софіївському майдані

— Бабусю, бабусю, ходімо на вулицю. Там стільки людей збирається. Може ярмарок буде якийсь, – замріяно сказав Славчик. Бабуся Ганна виглянула в вікно. Її обличчя якось засяяло. Не знати хіба, чи то від снігу і тріскучого морозця, чи то від чогось такого, що зігрівало її душу.

Хлопчик торкнувся її долоні. Жінка одразу вийшла з задуми і відповіла:

— Підемо, Славчику, підемо. Але не ярмарок це, зовсім не ярмарок. Це єднання буде.

— А хіба ми, бабцю, не єдині?

— Ні, внучку. Зараз у нас дві України є. Та, що тут, у Києві, в Житомирі, в Полтаві, Харкові. Українська Народна Республіка.

— Знаю, бабцю. А та інша Україна, яка?

— Вона – десь на заході, де Львів. Там є і президент. І українською розмовляють, як ми.

— Що, і казки такі ж знають, як і я? Про їжачка і лисицю? Про Івана Сірка?

— Так. Такі ж. Ми, Славчику – один народ. Але бути разом нам заважає війна, більшовики російські, та й поляки тиснуть. Не хочуть об'єднання.

— Чому ж не хочуть?

— Бо ми – вільні! Запам'ятай, Славку, наші воїни – найсильніші. Коли ми разом – ми непереможні!

Вже за годину бабуся Ганна з Славчиком стояли на Софіївському майдані. Тисячі людей взялися за руки і утворили ланцюг. Цей ланцюг простягався на сотні й навіть тисячі кілометрів. Мільйони українців з'єднали українські землі по обидва береги Дніпра й Збруча. Володимир Винниченко та Симон Петлюра звернулися до людей на Майдані і проголосили Акт соборності України. На календарі було 22 січня 1919 року.

Вночі Славчик не зміг заснути. Він вискочив з ліжка й тихо приліг до бабусі. Старенька прокинулася, ніжно глянула на онука.

— Ти спитати щось хочеш, Славчику?

— Так, — відповів хлопчик.

— Питай, рідний...

— А мій тато загинув за Україну?

— Так, Славчику.

— І дідусь?

— І дідусь, і прадідусь, і ще багато пра-пра. Ми, Славчику, з козацького роду. Наші предки ще з самим гетьманом Хмельницьким були.

— А я теж козак, виходить?

— Так, внучку. А зараз спати. Нас усіх завтра чекає новий і дуже важливий день.

Дайте відповідь на запитання

1. Про яку подію в історії України йдеться в оповідання? Коли вона відбулася

2. Соборна Україна – це яка держава? Що таке соборність?

3. З якого роду походив хлопчик?

4. Хто такий Богдан Хмельницький?

5. Чому нам, українцям, важливо бути єдиними?

Окремі історії вчитель може використовувати серійно, тобто протягом кількох уроків, тим самим занурюючи учнів у відповідну часову епоху. Подані нижче оповідання можна використовувати на уроках в 7-му класі при вивченні розділу «Становлення Русі-України».

З життя княжича Святослава

Це були часи, коли на нашу землю нападали хозари та інші кочівники, а мужні лицарі – українські русичі захищали свої землі. Не один поліг у бою, навіть сам князь – Ігор. Та, на щастя, рід князя не обірвався. У нього зростав син Святослав. Дружина Ігоря, Ольга, дуже багато часу проводила з сином, навіть віддала його на навчання до волхвів. Та й не дивно, адже хлопчика випросили у самого верховного бога – Перуна. Святослав з народження був наділений незвичайними здібностями. Уві сні він бачив те, що вже було, і те, що скоро настане. Свої сні він записував у щоденник, подарований волхвом Духобором. Старий чоловік наказав хлопцю, запам'ятовувати усі сні, адже вони приведуть його до скарбів.

Перший сон, який побачив Святослав, дуже здивував його. Не було ані Києва, ані княжих палат. Хлопчик стояв на березі могутнього Дніпра. Ліворуч від нього височіли гори, які вкривали густі ліси. "Благодатна земля, – подумав князь, – дарована нам богами". Та раптом тишу розірвав тупіт коней та

дзенькіт мечів. Святослав озирнувся і побачив чоловіка, одягненого в обладунки з хутра і шкіри. В одну мить князь, якого всі звали Києм, засурмив в горн, і воїни стали перед ним у дворяд. Кий виступив до них і промовив: "Браття, сьогодні нас знову чекатиме бій. Кровожерне плем'я хозар хоче знищити нашу землю, вбити наших дітей, жінок. Не пропустимо ворога. Переможемо – заснуємо місто. Воно буде столицею.

Так і сталося. За мить Святослав з висоти пташиного польоту побачив, як на наших землях виникають все нові і нові поселення – Праукраїна.

Княжич Святослав з дитинства шанував богів. Чемно молився, ходив на капища та в священні гаї. На шиї носив хрест – амулет дажбожий. Русичі вірили в сили природи. Кожен бог уявлявся їм як такий же чоловік чи жінка, як вони, з єдиною особливістю – боги – безсмертні, але наділені людськими емоціями та почуттями.

Якось Святослав побачив уві сні дуже красиву дівчину, очі якої постійно змінювали колір.

- Хто ти?, – спитав хлопчик.

- Я – Лада, богиня життя, весни і любові. Ти повинен захистити мене.

- Захистити? Від чого? Чому я?

- Ти, син Перуна, твоя доля - врятувати мене від богині зла, Мари. Вона чорна, як ніч. Хоче знищити мене і твій світ. Врятуй нас, княже.

Святослав прокинувся, згадав як дітлахи часто збираються навесні, щойно зійде сніг, у гаях, де співали веснянки – молитви до Лади: "Благослови мати, ой, мати, Ладю, весну закликати". На ті співи сходилися всі боги - Дажбог, Перун, Мокоша, Сварог, Арій, Ярило, Весел та інші. Вони брали дітей за руки та вели хороводи, танцювали кривий танець, аби боги зла ніколи не змогли вкрасти весну. І Сонце.

Якось Святослав задумався про майбутнє. Хлопець прийшов до Духобора присівши на ослінчику, запитав: "Вчителю, а що буде з нами? Боги збережуть нас?". Духобор сумно посміхнувся і мовив: "Лягай швидко спати, синку. Відповідь прийде уві сні".

Вже вночі Святослав все побачив, щойно заплющив очі. Його Київ. В річці Почайній безліч люду, вдягнених у білі сорочини. Над ними стоять якісь старці, які тримають в руках хрести. Святослав здивувався. Волхви завжди казали, що хрест - це сонце. А тут... Тут щось інше. Вчувалися хлопцю уривки слів: "Во ім'я Отця, і Сина, і Духа". Одні люди мовчали, інші – плакали, ще інші – кидалися в воду, аби вона врятувала їх. "Та що ж це діється", – закричав

хлопець. "Тихо, Святославе, – почувся голос волхва Духобора, – це так наша Русь християнство приймає, нову релігію".

- Хто вирішив відмовитися від богів наших? Хто посмів?

- Син твій, Святику. Володимир. Князь. Спершу у наших богів вірив, одружився з Рогнідою, дочкою полоцького князя. Діток вона йому народила. Але потім вирішив Володимир до Європи пристати, адже могутнім володарем став. Воїном хоробрим. То й прийняв християнство.

- Та як же так, мій син і зрадив наш рід?

- Не зрадив, Святославе. Пагін новий посадив. Бо ж то тільки здавалося всім, що весь нарід зразу в Христа увірував. Ні. Люди ще й досі нашим богам моляться, величають. Шанують землю, і сонце, і воду. Так завжди буде.

- Навіть через тисячу літ?

- І навіть далі.

Якось Святослав із волхвом Духобором сидів на балконі княжого терема й спостерігав, як до Ольги йдуть послы із самої Візантії. Гарно вдягнуті, зі скринями подарунків, вони гречно вклонялися княгині і з дозволу цілували руку. Святослав мовчав. Пильно стежив за кожним рухом і поглядом дипломатів. Духобор торкнувся хлопчачої руки:

- Мені здається, у когось народжується питання.

- Так, Духоборе. Невже мою маму знають у всіх країнах?

- Майже у всіх, хлопче. Та й не лише маму, а й її попередників, батька твого Ігоря, дідуся. Взагалі Русь наша на світ цілий відома.

- А чим Русь наша так до себе приваблює?

- Бо земля тут родюча, благодатна, та й люди добрі і працьовиті. Та є ще дещо... Уві сні побачиш.

Святослав посміхнувся. Цілий день вештався й не знав, чим зайняти себе, аби ніч швидше настала. Коли годинник показав на десяту, хлопчик вже лежав в ліжку. За мить заснув.

Бачить Святослав, як входить чоловік у храм, яких раніше не доводилося бачити. Товсті коричневі стіни, а на них, зображення, малюнки, та такі гарні. Ось жінка, вдягнута у щось блакитне, простягає руки до людей, мов би хоче сказати щось чи обійняти.

- Хто ця жінка, – запитав Святослав у чоловіка.

- Це Оранта, Богоматір, Покровителька всіх Українців.

- А ви хто?

- А мене Ярославом зовуть. Князь я. Ми в соборі Святої Софії в Києві.

- А чому саме Софії?

- Бо Софія – це мудрість. Я от за життя дуже багато книг прочитав, навіть бібліотеку створив, але так й не помудрішав.

- Чому? Ви ж багато чого уже знаєте...

- Знання – це дурниці, от як застосувати їх - це важливо. А відчутти... Ми, українці, вміємо відчувати. На світ не очима дивимося...

- Як це не очима? А чим тоді?

- Серцем, хлопче, серцем.

Приклади запитань до учнів

1. Який кочовий народ нападав на русичів?

2. Які українські землі називають Праукраїною?

3. У яких богів вірили давні слов'яни?

4. Хто з князів запровадив християнство на Русі?

5. Ким приходився Володимир князу Святославу?

6. Хто збудував храм Святої Софії у Києві? Що означає ім'я Софія?

ДОДАТОК 2

Сьогодні існує багато сайтів та застосунків з опціями штучного інтелекту (ШІ). Для створення сторітелінгу (історій, розповідей) можемо використовувати найпростіший з них – ChatGPT. Подаємо приклад запиту та історій, які створив ШІ.

Приклад № 1

Запит: Створи приклад сторітелінгу з елементами вступ, кульмінація, розв'язка на тему життя зв'язкової Української Повстанської Армії

Відповідь: Марія була звичайною дівчиною із невеликого села на Західній Україні, поки війна не змінила все. Її родина жила просто, обробляючи землю і доглядаючи за господарством, але прихід радянських і німецьких окупантів змусив людей вибирати: мовчати або боротися. Марія обрала другий шлях, ставши зв'язковою Української Повстанської Армії (УПА).

Вступ: Початок боротьби

Марія завжди була сміливою, але життя в селі навчило її й обережності. Ще з дитинства вона чула розповіді про козацьких героїв, які боролися за свободу. Тепер же, у 1940-х роках, вона зіткнулася з власним викликом. Одного разу до її хати прийшов знайомий сусід із лісу, Василь, який таємно допомагав повстанцям. Він запитав Марію, чи готова вона допомогти УПА, ризикуючи своїм життям. Дівчина погодилася, знаючи, що її роль буде надзвичайно важливою.

Марія почала працювати зв'язковою. Вона переправляла інформацію між підпільними групами, доставляла секретні документи та іноді навіть зброю. Кожен день міг бути останнім – радянська розвідка полювала на повстанців, і її місія вимагала абсолютної конспірації. Вона носила простий одяг, робила вигляд, що працює на полі, але в сумці під серпом чи хлібом могли бути важливі накази для командирів УПА.

Кульмінація: Момент ризику

Одного холодного осіннього дня Марія отримала найважливіше завдання – доставити повідомлення про запланований напад енкаведистів на один із таборів повстанців, розташований у лісах неподалік її села. Її попередили, що час обмежений: у неї було всього декілька годин, щоб досягти місця призначення.

Марія вирушила вночі, аби уникнути підозри. Вона знала всі стежки та лісові доріжки, але ця місія була надзвичайно небезпечною. На півдорозі, вона помітила вогні — радянський патруль прочісував ліс. Серце калатало, коли вона сховалася в кущах і тихо спостерігала, як солдати проходять повз. Ще трохи – і вони могли її помітити.

Та не було часу на страх. Марія дочекалася, поки патруль зник, і продовжила свій шлях. Вона дісталася табору під ранок, виснажена, але цілою. Повстанці, отримавши її повідомлення, швидко перебазувалися в безпечніше місце, уникаючи арешту або загибелі.

Розв'язка: Внутрішня перемога

Це завдання зробило Марію героїнею в очах повстанців, але вона залишалася скромною, продовжуючи свою справу. Війна була далеко не закінчена, і їй доводилося виконувати ще багато таких ризикованих завдань.

Проте одного дня, коли Марія поверталася додому після чергової місії, її зупинили радянські солдати. Хтось зі зрадників повідомив про її зв'язок з УПА. Її заарештували і відправили до табору для допитів. Але навіть під тортурами Марія не видала жодного імені, жодної інформації. Її дух залишався незламним, як і в багатьох українських патріотів, що боролися за свою землю і свободу.

Хоча вона більше ніколи не повернулася до свого села, історія її героїзму передавалася від одного до іншого. Для свого народу Марія залишилася символом нескореної волі і любові до Батьківщини. Її ім'я звучало шепотом в темних лісах, де продовжували боротися її товариші по зброї, нагадуючи про те, що справжня свобода завжди вимагає жертв.

Приклад № 2

Запит: створи історію, розповідь учня 8-го класу, який навчався у харківському метро під час ракетних обстрілів взимку 2023-го року.

Відповідь: Мене звати Артем, мені 14 років, і я досі не можу забути зиму 2023 року, коли ми жили і навчалися в харківському метро. Це було дуже холодно, страшно, але ми намагалися не падати духом. Я вчуся в 8 класі, і хоча звичне шкільне життя припинилося через постійні ракетні обстріли, ми продовжували навчатися навіть під землею.

Я пам'ятаю, як ми з мамою збирали речі і спускалися у метро, коли сирени оголошували про небезпеку. Спочатку здавалося, що це на кілька днів, але дні перетворювалися на тижні. У метро було багато людей, і з кожним днем нас ставало більше. Ми спали на карематах або на лавках, укутавшись в теплий одяг. Над головами постійно чули вибухи, і кожен новий удар змушував серце завмирати.

Попри всі складнощі, наші вчителі знайшли спосіб продовжити навчання. У кого були телефони або планшети — використовували їх для уроків, інші слухали та переписували завдання в зошити. Інтернет був слабким, але все одно нам вдавалося підтримувати зв'язок із вчителями. Було важко зосередитися, коли десь далеко гриміло, але ми знали, що освіта — це наша зброя в цій війні.

Одного разу, під час уроку історії, ми обговорювали давні війни, і я раптом зрозумів, що ми самі живемо в історичний момент. Ми — покоління, яке навчалось під землею, коли над нашими головами летіли ракети. Я думаю, що це зробило нас сильнішими і витривалішими.

Мріяти про майбутнє було важко, але ми намагалися. Я мрію стати інженером, щоб відбудувати наше місто, коли війна закінчиться. Хоч зараз і важко, я знаю, що колись настане день, коли ми знову вийдемо на поверхню, і наше місто засяє новим життям.

Приклад № 3

Запит: створи розповідь української жінки з Херсону, яка пережила окупацію росії. Жінці 36 років, її чоловік - військовий ЗСУ, вдома з нею залишилася трирічна дитина.

Відповідь: Мене звали Олена, мені 36 років, і я одна з тих, хто пережив окупацію Херсону. Той час видався безкінечно довгим, і кожен день був сповнений страху за своє життя, за життя моєї доньки та мого чоловіка, який воював на фронті в лавах ЗСУ. Ми залишилися вдома вдвох із трирічною Софійкою, і я щосили намагалася зберігати спокій, хоч серце щодня розривалося від тривоги.

Спочатку я не могла повірити, що місто, яке я так люблю, опинилося під окупацією. Російські війська прийшли швидко, і відчуття безпеки зникло разом з їх появою. У місті стало небезпечно, постійно чулися постріли та вибухи. Світло та вода зникали, продукти ставали дефіцитом, а гроші втрачали свою цінність. Але найстрашніше — це була невідомість. Не знала, що буде завтра, чи зможу знайти їжу для дитини, чи побачу свого чоловіка живим.

Кожного ранку я прокидалася з думкою: "А чи вийшов він на зв'язок?". Чоловік писав рідко, короткі повідомлення типу "Тримаємося", "Все нормально". Я знала, що він на передовій, але не могла нічим йому допомогти, тільки молилася, щоб він повернувся живим. Софійка не розуміла, що відбувається. Вона просто питала: "Мамо, коли тато повернеться?". І я намагалася знайти слова, щоб заспокоїти її, хоч сама була на межі.

Ми жили з постійним страхом, що до будинку можуть увірватися солдати. Люди зникали, багатьох арештовували або просто забирали на допити. Я намагалася бути непомітною, рідко виходила з дому, лише коли потрібно було дістати їжу. У сусідів зникли кілька родичів — і з того моменту ми ще більше замкнулися в собі. Було страшно навіть говорити по телефону, бо знала, що можуть слухати.

Але найважче було дивитися на дитину. Софійка не розуміла, чому ми більше не гуляємо в парку, чому навколо стало так тихо і похмуро. Вона

питала, коли повернеться наше "нормальне життя". Я не знала, що відповісти. Ми гралися з нею вдома, малювали, складали пазли, але в душі я знала, що це лише тимчасова втеча від реальності.

І ось, нарешті, коли наші захисники звільнили Херсон, я вперше за довгий час відчула, що можу дихати вільно. Ми вийшли на вулицю, і люди плакали, обіймалися, хоча ще кілька днів тому боялися навіть говорити одне з одним. Відчуття свободи було неймовірним.

Я досі чекаю на свого чоловіка. Знаю, що війна ще не закінчилася, але вірю, що скоро ми знову будемо разом. І тоді я нарешті зможу відповісти доньці: "Тато повернувся додому".

Приклади можливих завдань до поданих історій

1. Запропонуйте продовження історії про жінку з Херсона після повернення чоловіка додому.
2. На основі історії про зв'язкову Марію створіть мем про жінок в Українській Повстанській Армії.
3. Створіть комікс за сюжетом розповідей.
4. Уявіть, що ви журналіст місцевого телеканалу. Відповіді на які запитання ви б хотіли отримати від наших героїв – зв'язкової Марії, хлопчика Артема та Олени з Херсона?

ДОДАТОК 3

Історії можна вибудувувати й за допомогою коміксів. До прикладу, фрагмент коміксу Лі Ванаселья «Володимир, князь київський»².

На основі готових зображень та реплік учні можуть збудувати власні історії, реконструювати історичні події. Також здобувачі освіти можуть самі створювати комікси за допомогою текстів чи розповіді, яку подав вчитель.

* <-> – ГОВОРЯТЬ ПЕНЕНЗЬКОЮ МОВОЮ.

² https://irbis-comics.com.ua/cikavi_comics/volodymyr_knjaz_kyjivskij_12

Подаємо приклад сторітелінгу, який можуть створити учні на основі поданого коміксу.

Князь Святослав славився своєю хоробрістю, могутністю, тож свого сина, дев'ятирічного Володимира, виховував у дусі боротьби. Хлопчик у дружинному колі, серед воїнів, з мечем у руках. Хоч він був ще юний, але його розум був гострий, як меч, а серце рвалося довести свою відданість Русі.

Коли дійшли чутки, що печеніги зібрали велике військо і готуються напасти, князь Святослав вирішив діяти мудро. Він знав, що лобовий удар може бути фатальним, якщо не буде достатньо інформації про ворога. Саме тому він покликав Володимира. Хоча той ще не був дорослим воїном, він був швидким, непомітним і мав кмітливість, яка могла врятувати від поразки.

— Сину, — звернувся до нього Святослав, — час довести свою хоробрість і мудрість. Ти проникнеш у табір печенігів і дізнаєшся все, що зможеш. Їхні плани, їхню кількість, їхню слабкість. Ти — мої очі і вуха в цьому поході.

Володимир зрозумів важливість завдання. Уночі, коли печеніги розбили свій табір на березі річки, Володимир, переодягнутий у простий одяг, як звичайний хлопець з сусіднього села, непомітно наблизився до їхнього стану. Його серце билося швидко, але він зберігав холодний розум. Він знав, що помилка може коштувати йому життя, та й майбутнє Русі.

Змішавшись із юрбою печенізьких хлопчаків, що ходили біля табору, Володимир знайшов місце біля багаття, де воєводи ворога обговорювали свої плани. Він слухав, як печенізькі ватажки сперечалися про стратегію нападу, про те, як вони планують ударити раптово, коли дружина Святослава буде виснажена переходом через річку.

Зрозумівши все, що було потрібно, Володимир вирушив назад. Він запам'ятав, де знаходиться головний табір, які війська стоять на передовій, скільки у них лучників і де приховані їхні запаси. Це була цінна інформація, яка могла вирішити результат битви.

ДОДАТОК 4

Історії можна будувати також за допомогою мемів. Меми можуть візуалізувати історію. До прикладу, сторітелінг, створений до мему про Листопадовий чин із застосуванням штучного інтелекту.

Я ніколи не забуду світанок 1 листопада 1918 року. У місті відчувалася незвична тиша, але вона була лише передвісником великих подій. Я прокинувся рано і побачив крізь вікно, як на вулицях Львова з'являються українські січові стрільці. Вони йшли впевненим кроком, піднявши на ратуші синьо-жовтий прапор — той самий, про який ми всі мріяли, але боялися навіть голосно говорити.

У місті ширилися чутки, що австрійська влада ослабла, і українці вирішили взяти ситуацію в свої руки. І ось це сталося. Львів, наш рідний Львів, нарешті повернувся під українську владу. Січові стрільці діяли швидко, зайнявши ключові будівлі та пости. Їхні постаті в шинелях здавалися сильними та непохитними, і в цей момент я зрозумів, що ми переживаємо історичну мить.

Я вийшов на вулицю і побачив, як люди сходяться до ратуші, сповнені радісного хвилювання. Багато хто не вірив, що це дійсно відбувається, що після років боротьби та надій Львів став частиною незалежної України. У натовпі було багато знайомих облич – мої сусіди, друзі, звичайні львів'яни, які так само, як і я, чекали цього дня. Хтось приносив хліб та воду стрільцям, дякуючи їм за сміливість.

Місто ожило, люди обіймалися, вітали одне одного з цією великою перемогою. Я пам'ятаю, як одна жінка, стоячи на колінах перед синьо-жовтим прапором, плакала, шепочучи молитви за тих, хто не дожив до цього дня. Моя душа була сповнена гордістю за наш народ.

Цей день став початком нової епохи для нас. 1 листопада 1918 року Львів став українським, і хоча попереду чекали важкі випробування, ми всі вірили, що наша воля, здобута з кров'ю і боротьбою, стане фундаментом для майбутнього.

Електронне навчально-методичне видання

Біла Світлана, Мазурчак Лілія

Сторітелінг при вивченні історії у закладах загальної та фахової передвищої освіти

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Редактор

Ірина Невмержицька

Технічний редактор

Ірина Артимко

Здано до набору 19.14.2024 р. Формат 60x90/16. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 1,65. Зам. 114.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. (Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від 01.07.2016 р.). 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, к. 203.